

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору 15. јуна 1882. Год. XIV.

ГРАМАТИКА

уз II. и III. читанку обћих пучких школа у краљевини Хрватској и Славонији.

(Расправа И. Радивојевића, равнајућег учитеља у Иригу, изговорена на учитељској скупштини у Руми дана 24. Августа 1881.)

Славна скупштина! Предмет, који сам узео да подвргнем нашем данашњем претресу, јесте питање, ког је висока кр. земаљска влада одјел за богоштовје и наставу учитељским скупштинама поставила. Оно гласи: „да ли су се словнице уз нове читанке за II. и III. разред пучких школа порабом показале сходним и практичним, ако не, нека се назначи, што и како би се у појединих од њих имало промијенити?“

Предмет сам казује своју важност и од сретног решења и изведења овога питања у многама зависи: хоће ли наше школе стојати на висини данашње педагошке знаности, или ће се и опет вратити у прџашње застарело стање, где је механизам био почетна и излазна тачка свакога школскога рада и где се није много разбирало за душевне способности ученика. Са вашим допуштењем, господо, ја ћу да искажем своје скромно мишлење, а ви метните руку на срце, на реците по души: да ли имам право или не?

Но пре но што би прешао на само питање, да видимо: шта је целъ граматичној настави? Велики педагог Кер вели: „да граматика у народној школи није ни у једном разреду целъ, већ сретство за целъ т. ј. сретство, којим се долази до свесна разумевања и ваљана употребљавања књижевног језика а особито до писмена изказивања својих мисли.“ Из тога разлога захтева он, да учитељ народне школе не тражи, да му деца знају све законе граматичне, па због тога и препоручује: да се из школе уклони све оно, што *неиосредно* не потпомаже разумевање и правилно употреблење језика. Граматика као сретство да се дође до правилна говора и писања треба да покаже своју снагу, која управо образује на практичан начин, т. ј. она треба да се брине да ђак одмах примењује и сигурно утврђује оне законе, који су изведени из жива говора и које је ђак из живог језика схватио. Јер само на тај начин постићи ће она своју задаћу, ако се ученици извежбају да усмено и писмено, лако и правилно изказују своје мисли.

Дистервег вели: „За оног ученика народне школе може се рећи да је добро обучен у језику, који разуме списе, који се појављују у његовој околини, који тачно схвата туђе мисли, а своје сопствене разговетно казује, ма га у том изказивању руководило само његово осећање.“

Из свега овога видите господо, шта велики људи на пољу педагошком стављају у задатак граматичној настави. Према томе рађа нам се питање: на којим ћемо путем моћи ми да изведемо дотичне захтеве? која су сретства, помоћу којих ћемо ми изводити задаћу своју у граматичној настави?

Има два пута, вели *Карло Кер*, којим се може до тога доћи. Први је извор: а) *материјал који је дете само стекло*; б) *други је школска читанка!*“

Да расветлимо поближе први извор. Дете се пре свега упознаје са својим матерњим језиком *слушањем*. Проговара оно, што чује у својој околини. Кад дође у школу, тада већ има извесну готовину речи и израза. Као год у свему, тако и при предавању језикословне наставе учитељ мора почети свој рад од онога, што се у детету налази. Несме сматрати дете као празан суд, у који се престо сипа школска мудрост, него као васпитно биће, које у своме развијању несме бити прекидано и узнемирено, него се мора органски и то с планом мудро распоређеним даље уцућивати. Овај се пак посао ради вежбањем деце у *расматрању, мишлењу и говорену*, који се посао предузима први школски година. Овим усменим вежбањем богати се дечији говор, те у место скученог и ограниченог израза и мисли, учи се дете разним новим речима и облицима; оно се оспособи, да у разним облицима изказује своје мисли.

При овом послу главно је сретство: *жив говор учитељев*. Он стоји у непосредној свези и саобраћају са својим ученицима; он исправља њихове погрешке у говору, те у место областног или местног говора, навишава их неприметно: да се послужују онштим говором, оним, којим говори и пише образованији део народа — дакле *књижевним језиком*.

Други извор за изучавање језика у народној школи јесте: *школска читанка*.“ Ово је врло важно или управо најважније сретство народне школе за изучавање језика; у колико је читаначко градиво са планом за вежбање у језикословној настави удешено, у толико ће и успех самога изучавања знатнији и успешнији бити. *На читаначком градиву ваља да се оснива сво изучавање језика*. Њени чланци треба да су тако написани, како ће се сви облици језика моћи са ученицима да предузму изучавати. Градиво читаначко јесте управо практично поље, на које ће учитељ извести своје ученике да их упозна са књижевним језиком свога народа без које каквих правила и граматични одредаба. Ову мисао изрекао је педагог Келнер велећи: „да се матерњи језик учи потпунором одабраних састава у читанци, па ови да се тако уреде и употребе како ће дати ученику грађу, из које ће он сам моћи извести граматична правила.“ Изучавање словнице, граматике има да се оснива на читаначком градиву, само ово да се тако са планом удеси и распореди, како ће обухватити све појаве и облике језика. Ево какву важност за учење граматике даје читанци Дитес. Он вели: читанка је лађа, која довози деци богатство јези-

www.unk.rs она је благајница речи, пуна примера за сваковрсне облике речи, реченица, стихова и књижевни састава; она је узор правописа, стављања знакова, лепога стила, правилнога реда мисли, на кратко: читанка је стовариште правилнога, лепога и гпкнога матерњег језика.“

Ово су у кратким потезима обележена начела, по којима се ваља владати при учењу граматике. Да применимо, господо, све што сам досада навео на нашу словницу уз нову II. и III. читанку.

Као што вам је познато, овде је посебно израђено језикословље од читаначког градива као самосталан предмет, те је придодато читанци као ручној књизи ученичкој. Према начелима, која постављају велики педагошки капацитети ваљало би, да се и наше језикословље учи на читаначком градиву, чланцима, који су у читанци изложени. Али какво је градиво наших школских читанака, то оно није не само узор лепога и правилнога матерњег језика, него је збрка неког провинцијалног наречија, које ружи наш лепи српски језик и које ће нашу децу да накључа разним и великим делом смешним изразима и речима, које се чују у околини загребачкој! Градиво наше школске читанке није уређено, да дете пређе све појаве и облике граматичне наставе. Овако засебно обрађеном граматиком без икаква обзира на читаначко градиво промашена су сва напред изречена начела, те имамо пред собом књигу, која је намењена ученицима за изучавање језикословља. Такова књига, која се даје ученицима у руке, зове се *ручна књига*. Према томе нећу да истражујем, јели сама словница методички добро изведена, него ћу само да обележим своје начелно становиште према њој као ручној књизи ученичкој.

Граматици као ручној књизи ученика нема места у народној школи, јер се тим враћамо у доба механизма, у доба када је школа познавала једину цел: *неразумљиво чапаметно учење*. Језикословље као ручна књига за ученике, па ма да је најтачније изведена по правилима методично-дидактичнима, не може заменити жив и непосредни говор учитеља са својим ученицима; она не може да даде ученицима топлоте; она је костур без меса и крви.

Славни педагог др. Фридрих Дитес расправља то питање овако: „на питање, да ли да се у народној школи употребљава граматика удешена за децу, изјављујемо са свим одлучно: *да смо противу тога*. Овака књижница прави зид између учитеља и деце; не да им да живо утичу једно на друго; одузима дакле настави непосредност и свежину. Оно даље истиче оно, што је апстрактно — науку о језику, а удаљава оно, што је конкретно — сам језик. Овака књига дакле није потребна ученицима народне школе и родитељи би се набављањем гонили на излишан издатак!

„Исто тако, вели даље, нису потребне у народној школи ни књиге о метрици, књижевности и писменим саставима, а особито ово последње (које је баш у нашим словницама заузелo велики простор) не би требало да буде самосталан предмет и да се за њега пишу ручне књиге за ученике. Јер задатке из писмени састава не треба давати одвојено од остале наставе; њих ваља црпети из целокупног рада школскога, којим се они управо објашњују и од кога значај добијају. Уз овако удешене словнице уз читанке могу понићи зле педагошке последице, пошто ће се на-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

би учитеља, који ће оберучке прихватити стари механизам задајући деци из језикословља одавде — довде и заповедити им: да науче на памет. Од какве ће вредности то узучавање бити по ученике и по општу наставу, држим, да то може лако сваки предвидити.

Поред свега овога дужност ми је да споменем још једну врло важну околност. Словница сва уз читанку неби могла издржати критике ни са те стране, што сама наука о језику неби могла поднети за све школе у нашој домовини. Књижевни језик Срба има своје битне разлике од књижевног језика Хрвата; они дакле имају своје диференције. Та разлика истина није велика ученицима средњих и виших школа и образованом делу народа; али за ученике народне школе, којима ваља саопштавати чисте резултате науке о језику, свакако ће та разлика да смета. Ученици, учећи језик на основу ове словнице уз читанку увидели би да их школа учи противу живог матерњег језика, они би брзо измерили, да особености, којих имаде у хрватском књижевном језику и којим су читанке и словница писане, не саглашавају се са оним, којим су они научили говорити од своје мајке и који је српски књижевни језик. Тим би школа промашила задатак свој, јер би учила ученике опоме, што је противу природног развића њиховог душевног живота, а то би имало хрђаве последице по целокупни рад школски.

Из свега досад реченога, могли сте господо видити, да се моји назови не подударају са овако удешеном словницом уз читанке, јер је тако фактично постала ручна књига ученичка. И с тога предлажем следећу резолуцију :

Учитељска скупштина румске поджупаније на своме састанку у Руми 24. Августа 1881. пронашла је након брижљивог претреса, да су словнице уз II. и III. нову читанку несходно и непрактично придодате читанкама из следећи разлога :

а) што словница треба у народној школи да се израђује на темељу читаначког градива и у опште сви задатци за вежбање у језику ваља да су црићени из целокупног рада школског; а ова словница уз читанку врло се мало и скоро ни мало не обзире на читаначке чланке ;

б) што словница уз читанку постаје ручна књига ученичка, а ово стоји у опреци са педагошким начелом: да ученику не треба дати граматику као ручну књигу, јер она прави зид између учитеља и деце те им смета, да једно на друго утичу живим говором и одузима граматичној настави непосредност и свежину ;

в) што словница уз читанку не може да буде прикладна за све школе у нашој домовини, јер књижевни језик Срба и Хрвата није изједначен већ имаде своје диференције; а школа несме учити децу противу особеностима матерњег језика, јер се зато у народној школи и изучава: да ученици лако, правилно усмено и писмено послужити се могу њиме у практичном животу ;

г) што словница уз читанку доприноси, да је цена читанкама много већа; а материјалне околности дечијих родитеља изискују, да школска књига буде јевтинија, изостављањем словнице дојиста би се том захтеву задовољило ;

www.nsl.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

те усљод тога моли: да би висока кр. Хрват. Слав. Далм. земљска влада, одел за богоштовје и наставу благоизволео приликом прештамнавања словнице од читанака са свим оделити и засебно их издати као ручне књиге за учитеље народних школа.“

ПРЕДАВАЊЕ ПРОФ. Х. ГУНДЕ-А О СВИЛАРСТВУ.

Држано у сомборској сри учит. школи 1. маја 1882. год.

Своје врло занимљиво предавање отпочео је г. предавач са кратким унутетвом о гајењу белог дуда, од којег се лишће употрбљава за храњење свилене бубе (гусенице.)

За храњење свилених буба најбољи је дуд кад се из семена подиже. Семе се прикупља кад је плод тако сазрео да сам отпада. Плод се прикупи па се гњечи кроз решето да се одвоји семе од воћњег меса, па се испира водом догод се сасвим не одвоји. Затим се остави да се добро исуши и метне се у платнене кесе, у којима стоји до употребе.

Још с јесени ваља приправити земљу за сејање а то бива на тај начин да се земља прекопа или преоре, а после у пролеће наново. Сејати се може или разбацавањем или сејањем у бразде. Бразде могу бити ма какве дужине, али растојање једне од друге треба да износи 25 цм. Ако не буде кише онда ваља усев заливати. Ако изникну млади дудови сувише на густо, треба их расађивати. Друге године долазе млади дудови у дудару (Baumschule), у којој земља такође мора бити приправљена за расађивање; ако је сувише сува, ваља је ђубрити марвеним ђубретом, ако је сувише масна, онда јој се додају минерални делови као гипс, креч итд.

У течају две године млади дуд ће порастити до 60 цм. На њему треба оставити 3—6 пуна и ако желимо да буде низак треба га сасецати и пуштати да се у ширину развија. Кад се пресађује дуд на стално место онда опет треба земљу приправити. Јаме се ископају с јесени и при копању избаци се горња земља на једну а дољна на другу страну, и остави се преко зиме да промрзне. Корен и жилице треба сасећи и оставити толико жила отприлике колико грана на стаблу има. Кад се усађује дуд баци се горња земља доле, а дољна горе. —

Што се тиче самога гајења свилених буба то је први посао, да се набаве јаја или као што се обично каже семе. То се најбоље може набавити код свиларских завода као што нпр. има у Сексарду. Семе се може набавити или у јесен или у пролеће. Ако се набави с јесени треба га оставити на таково место, где не доиру сунчани зраци, на ладно место. Температура од 5° R испод нуле њима не шкоди, не шкоди ни кад се смрзну, шта више у толико је боље што онда можемо удешавати лежење према дуду. Чим почне дуд терати, треба приправити семе за лежење. Ако температура међутим није виша од + 6 до 7° R треба је грејањем дићи до 14° R. Први дан дигнемо температуру до 15°, други дан до 16° и т. д. Кад је температура 18° онда се почну лећи. Ако је температура на пољу ниска несмемо дотле зарад лежења повисивати температуру док се дуд не развије. При температури од 20° све се излегу. Семе кад се добије, дђбија се у плитким кутацијама, које су горе покривене „тилом.“

Кад почну гусенице да се легу из јаја треба на ту кутију метнути лист, па кад се лист напуни гусеница, пренесе се на чисту артију. Првих 5—6 треба бацити, а после засебно држати оне које су се први дан излегле, а засебно оне од другог дана итд. Последње што се излегу треба такође бацити, дакле задржати само 3—4 класе.

Младим гусеницама даје се најпре ситно сечен лист (као дукан.) У просторијама где се ране бубе треба да је чист ваздух али влажан, зато треба да се држи ту какав суд с водом да се испаравањем воде ваздух одржи влажан. Хранити их ваља 5—6 пута на дан. Хране им не треба давати уједаред много, него је боље да се даје више пута по мање. Храна мора бити чиста, не сме бити влажна или прашна, иначе се гусенице разболу. — Увек ваља назити да ли су здраве бубе, то се види кад снавају. Болести свилених гусеница има више; најважније су ове:

1) *Пебрина*. Познаје се по том, што гусенице кад трећи пут спавају добивају црне пеге око главе, а после поцрни им цело тело, и гусеница мора да угине. Ова је болест врло опасна и прелазна је. Ако се једна разболе, пређе на све. Ова болест је год. 1852., 1853. и 1854. упронастила свиларство у целој Европи. Болест ова преноси се и од генерације на генерацију, јер јаче гусенице издурају са овом болешћу и чауре се али је лентир болестан и преноси болест на нову генерацију. Узрок ове болести је сићушна гљива која се у науци зове *Panchistophyton ovatum*. Она се за 8 дана тако умножи да се може наћи (разуме се под микроскопом) у свима органима гусенициним.

2) *Млигавост* (летаргија). И ова је болест опасна јер све гусенице угину које се од ње разболу. Код болесне гусенице поцрни најпре први претен сасвим на овда и други и трећи. Кад угине гусеница не познаје се од организма ништа него цело тело изгледа као плувачка, и састоји се из самих ситних гљива (бактерија и фибријона). Не зна се код ове болести јесу ли ове гљиве узрок, или се гљиве услед те болести појављују. — Ову болест добију гусенице од мокрог лишћа, које почне да труне, па се трулеж пренесе на гусенице. Зна се извеоно, да ова болест не наилази на гусенице, ако се пази на највећу чистоћу. Занимљив случај приповеда проф. Боле у Горици. Једном свилару разболу се бубе од ове болести а овај не знајући најпосле шта да ради, у очајању побаца све бубе на ђубре. Проф. Боле случајно наиђе и прегледавши побацане бубе види, да међу њима има и здравих. Он их покупи с ђубрета и одрани их, држећи их чисто, тако да су се ове сасвим нормално упреле и добије од њих врло лепе галете. То је све учинила чистоћа. — Ова се болест појављује, пре него што ће се гусенице почети увијати, дакле после 30 дана од прилике.

3) *Мускардина*. Ова болест прелази и преноси се. Познаје се по том што се тело гусеничино око главе почне белити. Гусеница кад угине тврда је као креч. Узрок ове болести је такође гљивица која се зове *Botrytis Bassiana*. Семе се лако разнесе по ваздуху, зато треба собу где је било болесних гусеница искречити иначе ће до године опет бити болесних гусеница. Ова болест није тако опасна, јер од ње гусеница тек угине, кад је у чаури (галети.)

4) *Сушица*. Гусеница окржљави и заостане у растењу. Не зна се за узрок ове болести.

Преки лек је за све болести: све болесне гусенице побацати. —

Ако се гусенице добро ране и време је повољно, оне увијају се после 30—35 дана, ако не онда после 35—40 дана. Кад после 4. периоде престану јести онда је време увијању. За увијање метну им се најбоље свешчићи сламе, који су горе и доле везани а у среди раширени. Да ли су чауре зреле, о том ћемо се уверити кад једну расечемо па је чаура жута. После 8 дана скидају се, па се удаве.

Лептир ће измилити после 16—18 дана. — За живе галете плаћа се ф. 1.20, а за мртве ф. 1.60.

Галете не треба давити у пећима, јер свили шкоди сува топлота па се лако ломи, боље је кад се чауре даве воденом паром. То се ради овако: Над котлоу у ком се загреје вода метне се сито, у коме је наслањано најуре иверје а после галете. На ово сито метне се друго, у коме су саме галете и тако се може неколико наслагати. Горње се покрије каквим шафољом, а у једно од средњих метне се кокошије јаје. Кад је јаје тврдо онда су чауре мртве то траје 1—1½ сата. При температури од 50—55—60° R угину чауре. Чауре сад треба сушити 2—3 недеље до месец дана па онда продати.

Семе за свилене бубе најбоље је куповати, а не сам производити, јер се болести пренашају. Кад се баш оће да производи семе онда се за тај посао изабери најлепше и најтврђе галете. Кад изиђу лептири и спаре се, те женка снесе јаја, онда их треба згњечити у авану и под микроскопом гледати да ли се налазе у њима гљиве.

При овом предавању употребљавао је г. предавач врло леп и скупоцен велики модел свилене гусенице, и многе микроскопске препарате, од којих су неке сви слушаоци гледали.

Прибележио К. Б.

О ДОМАЋЕМ И ШКОЛСКОМ ВАСПИТАЊУ.

Чим се дјете на свјет роди и поодрасте неколико, ступа у најнужније и најважније домаће васпитање. Ово је тако важно, да су га реформатори школе, као што је Коменски и Песталоци сматрали као основни облик цјелог васпитавања, те су и казали, да би се по овом васпитању и школско васпитање уређивати имало.

Код родитељског васпитавања има врло знатних мана, и те мане бивају са неједнакости родитеља. 1.) Отац, од кога на првом мјесту изискује се, да означи правац васпитању, налази се чешће изван куће, наравно да ту сада мајци васпитање припада. 2.) Обично се родитељи занимају кућним радом ради обскрбе свагдашњег хљеба, а при том су и јако мало изображени, да би ову велику дужност вршити могли. Онда пак ово би велико дело родитељи вршити могли, када би се оба члана посветили васпитном раду, и када би оба члана оно знање имали, којим је потребно, да могу ваљано васпитање руководити. — Кућа, која је стално пребивалиште дјетета, још док је ово у својим младим годинама обузме га са множином представа. Ове представе као прве, што уђу у

www.DMLIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

свјест дјетета јесу темељ за будуће оријентирање у свјету, дјете научи предмете кућне потпуније и тачније познавати него икоје друге, који му се доцније за познавање пруже, и ови су му предмети мјерило за будуће раширивање његовог видокруга мисли. Ови се предмети не указују дјетету само у познавању, него знатно упливишу и на његову ђуд, и тако пренесе дјете кућне одношаје на одношаје у друштву. У обитељи кућној никну дјетету најзнаменитије клице за будуће развијање, јербо ту први пут осјећа и познаје дјете међусобну љубав као нпр. љубав према родбини и љубав према пријатељима куће итд. и тако постане кућа школом за развитак ђуди.

Између куће и школе налазе се забавишта. Ово је управ допунак домаћег и приправа за школско васпитање, јербо се у забавиштима подупиरे и допуњава домаће васпитавање, а за школеки се наук приправља вјежбом тјела и чула и природним развијањем духа. У обитељи, ђе је васпитавање неколико редовно било, има се дјетету кроз забавишта прилика пружити, да сваки дан неколико сати пробави у душевној заједници са њему равним судруговима, јербо се оно ту трајућим начином усавршује, а тим се начином усавршити не може другче него у заједници истодобне дјеце.

(Свршиће се.)

НАДГРОБНО СЛОВО

Арк. М. Милошевићу

учитељу фрањевачком.

Тужни зборе! Онога, кога до пре неколико дана међу живима бројасмо, ево га, где непомично пред нама, истргнут из родитељских наручја и изболован у самртном ковчегу лежи.

Мисао, да је онога, с ким смо живели и кога ако не потпуно срећна а оно делајућа видесмо, неумитна смрт из круга његове делатности истргла, оставивши за собом упражњено место, које се дуго попунити неће; -- осећај, како су слабе свезе, које наш живот свезују, како је узалудна наша борба, како је излишан сваки труд — те мисли болом нам испуњавају срца, и отуда је реч о ништавости човечијег бића, а мало која породица, што не даје жалосне знаке те истине.

Тужни зборе! Има и таквих случајева, где смрт друге појмове рађа. Ако је онај, коме ми последњу пошту указујемо кратки овај век и докончао; ако помислимо не на упражњено место, већ на дела, која су пред нама, на савете оне, који су нам познати, на љупкост и мирноћу које су дичиле човека, онда срца наша испуњава нека веселост, јер ми се, и ако смо одабрана члана и срп. нар. учитеља Мишу до вечне куће допратили, сузним очима, али са пуним уверењем враћамо натраг, знајући, да онај, кога ми данас сарађујемо, изгубити се не може, ма да се светска слава човечија при врати гроба свршава. Изгубити се — велим — неће, јер слава рађа љубав, која расветљује мрачност гробну зрацима небеснима — тако да му није земља тешка, а чекање сајуза с бесмртном душом лако.

Па кад бацимо поглед на овај ковчег, и кад се сетимо да Миша у њему лежи, зар нас не подстичу поменуте особине на ништавост човечијег бића?

Заиста! Боже мој, Боже мој! велики си и чудна дела твоја, и ни једино слово довољно јест к пјенију чудес твојих.

Наш покојник родио се 1851. год. Као дете учио је ово-месну српску школу, после тога, ради вишег изображења свог, походио је по могућству материјалних околности Ђимназију, од куда је после IV-те године отишао у Сомбор, где је учитељску школу са врло добрим успењем свршио. По свршетку учитељске школе прво буде за митровачког и после две године у свом рођеном месту Фрањеву једногласно за учитеља изабрат и потврђен, где је до смрти свој учитељски позив савесно и на дику општине — одправљао и код грађанства љубав и поверење до смрти уживао, као што нас и овај многобројан скуп о наведеноме уверава.

То су, тужни зборе, кратке црте живота покојниковог. Ал кад знамо, да је сваки човек за друштво човечије створен, онда питам: какав беше покојник у друштвеном животу? Пун љубави и искрености би од сваког омиљен тако, да сваки радо и весело време прекраћиваше, што показује и оно многобројно пријатељство, које му у болести његовој посетом указаше. Таке врлине красиле су покојника, и ко се сећа његова живота, мора му пасти на ум, да је у њему владао добро мислећи и делајући дух.

Али неумитна смрт после кратког а тешког боловања изтрже га из наручја остареле мајке, брата, уцвељене љубе и двоје пејаке дечице: Ивана и Бранка.

Жалостан и страшан призор! Миша лежи бездихан и безгласан, па и не чује плачевне гласе своје добре мајке, брата, уцвељене љубе и сирочади, родбине, пријатеља и колеге, своје поверене младежи школске, који вриштућим гласом последњи пут довикују: На коме нас добри учитељу остављаш? Миша и опет ћути, но дух из ковчега вели: Утешите се другови, пријатељи, мајке, и ви узданице наше, па молите се за ме свеблагоме Богу.

Покојниче! Ти си отложио светске бриге и светска старања, отложио си живот земни осијан пожртвовањем твојим.

Покојниче! прости нам, који смо дошли, да те до вечите куће твоје испратимо, и просто ти било од нас.

А ти Боже и Госпoде наш Христе! вечни наш судијо, благослови гроб Мишин и прими душу његову, даруј јој рајско насеље као и свима твојима избранима и праведнима на веки: Амин. —

Н. Бечеј 14. Маја 1882.

Н. К. Максимовић,
срп. нар. учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Читанка за трећи разред.) Читаоци наши обрадоваће се вести, да је читанка за трећи разред српско-народних школа у рукопису готова, а надамо се, да ће до почетка идуће школске године бити већ и штампана.

(Цегине 29. маја.) У уторник, сриједу, четвртак и петак прошле недјеље држани су годишњи испити у оvdјешњем дјевојачком институту

www.царице Марије. Испит течајем цијелог времена благоизвољело је лично руководити Њ. В. књаз-господар у присуству Њих. Свјетлости књагињице Зорке и Стане. На концу испита благоизвољело је Њ. В. изјавити, да је резултат испита одличан, и изјави своје највише признање управи и учитељском персоналу. (Г. Ц.)

(*Годишњи испити у србским народним школама сомборским*) држаће се овим редом: Јунија 9. пре подне у Црвеначкој а после подне у Селеначкој предградској школи; Јунија 12. пре подне у првом и другом разреду средредне мушке, а после подне у истим разредима женске основне школе; Јунија 15. пре подне у III., а после подне у IV. разреду средредне мушке школе; Јунија 16. пре подне у V. и VI. разреду исте школе, а после подне у III. и IV. разреду основне женске школе; Јунија 20. пре подне у повторној шегртској школи.

У висшој девојачкој школи Сомборској држаће се испити у ове дане: Јунија 17. пре и после подне у I. и II. разреду; Јунија 19. пре и после подне у III. и IV. разреду; Јунија 26. после подне бити ће испит из појања, певања, декламавања, ручног рада и гимнастике. У свима овим школама предавања ће се држати до 26. Јунија а 27. Јунија држаће се „Благодареније“ и завршетак школске године.

У салашким школама испити у велико су већ одпочети. У недељу 23. Маја држан је испит у Обзирско-Миличињској, Билињској и Рапчевачкој школи. У Билињској присуствовали су на испиту и дечији родитељи, а честити Немац господар Рајхл, који је из љубави к просвети народној за дан испита распитао и на њему присуствовао, обдарио је дванајсторо најбољих ученика, и сиромашним родитељима је обећао да ће у будуће деци њиховој таблеце и књижице поклањати. У Рапчеву било је на испиту до стотине људи и жена; испит је држан под ведрим небом и успех је скоро из свију предмета изузимајући црквено појање, био добар. У новој школи у источној градини држан је испит 30. Маја у присуству многих родитеља дечијих. Од 28 редовних ученика првог разреда, 27 показало је из свију предмета, врло добар, а 1 добар успех. Два ученика трећег и једна приватна ученица петог разреда, такође су добар успех показали. Још се имају обавити испити у Жарковцу, у Лугумерцима и у Буковцу.

(*Сарајево.*) Овдашњи званични лист доноси по „Srcu Isusovom“ вест, да су концем априла стигле у Сарајево сестре (калуђерице) под именом „кћери божје љубави,“ да оснују завод за сирочад. Даље је и за сестре милоерднице купљено лепо земљиште у срцу града за зграду, у којој ће се смештити потпуна девојачка школа са забавиштем за малу децу. Сретно Сарајево!

(*Будапешта.*) У 23. броју званичнога учитељскога листа (Néptanítóк lapja) пише Маргитаи Јожеф, држ. школски инспектор у Међумурју о течајевима за учење мађарског језика, који ће се као прошле две тако и ове године држати за немађарске учитеље. По чудноватом мњењу г. инспектора није циљ тих течајева само та, да учитељи науче мађарски језик, него да науче и мађарски да осећају, да *постану срцем и душом Маџ ри*. Најбоље средство, којим ће се то постићи, мађарска је песма и за то препоручује управитељима овогодишњих течајева, да учитеље што

www.unilibrary.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

више упућују певању мађарских песама. *Те песме научиће после од учитеља школска деца, од деце чељад, родитељи, суседи, цело село и неосетно постаће сви Мађари.* Писац тог тако мотивисаног предлога вели, да је он то с успехом чинио при течају у Суботишту (Штајнамангеру), који је под његовом управом држан за хрватске и вендске учитеље. Хвали се како сад у Међумурју хрватски музиканти свирају мађарске ноте, јер су оне нове и лепше него хрватске, народ се поред мађарске песме забавља, а младеж игра мађарски чардаш и осећа мађарски.

(Споменик Песталоцију.) Као што смо обећали у последњем броју прошле године јављамо сада да се склонио одбор за скупљање прилога на споменик Песталоцију, који се има подићи у Швајцарској. На прогласу, што га је издао тај одбор, потписани су више немачких педагога из Немачке, Аустрије и Швајцарске (један из Америке), даље напуљски професор др. Анђиули и из Угарске Х. Херберт, професор и Сибињу и Рил из Будапеште. Прилоге из нашег народа примаће драговољно и уредништво „Школскога листа“ и отираваће их на њихово опредељење.

Р А З И Ц А

(Ада). О отликовању заслуженог учитеља Драгутина Дадића (види бр. 9. Шк. Л.) нише нам један пријатељ ово: Господин Дадић учитељ ађански отликован је овом приликом већ трећи пут за свој извртни труд на пољу народне просвете. Први пут отликован је он године 1867. приликом крунисања пресветлог цара нашег као краља угарског. Том приликом је по превиншњој краљевској наредби преко ч. конисторије бачке школе његовој поклоњена велика литографисана слика, која представља заклетву краљу на устав. Наредба је гласила, да се том сликом школе највреднијих и најзаслуженијих учитеља наградити имају. Други пут је отликован г. Дадић год. 1873. похвалном дипломом кр. уг. министарства за земљоделство, радичост и трговину за стечене заслуге и показани успех са ученицима у вртарству, виноградарству, воћарству, пчеларству и свиларству. У овим користним радњама вештају се ученици г. Дадића под његовим упутством у ваншколским часовима у пространом општинском врту од осам јутара земље. Трећи пут отликован је г. Дадић овом приликом на преноруку в. кр. уг. министра просвете од Њ. Величества премилостивог краља нашег сребрним крстом за заслуге с круном за његов прилежни и неуморни и успешни труд и савестно вршење учитељских дужности у школи и у цркви за 43 године његовог учитељског делања, као и за његово примерно морално и политично владање. Превиншње ово отликовање предао је њему у Недељу 9. Маја на летњи Никољдан о. г. г. Лауш Матковић начелник среза Сенђанског у варошкој дворани за време представничке свечане седнице. Том приликом позвани су били у седницу осим представника варошких и представници вероисповедних општина православне српске, римске и израиљске. Дворана је дупком пуна била. Г. срезки начелник држао је свечани говор на мађарском језику, у ком је разлагао, како се отличује на разним пољима грађанског рада добијају, али је по његовом мњењу најплеменитија заслуга она која се на просветном пољу добија. Свршивши говор приденуо је г. начелник

учитељу Дадићу отличије, с њиме се руковао и честитао му. Отликовани учитељ захвалио је Његовом Величаству краљу, и властима и говор је његов с бурним усклицима пропраћен По жељи срезког начелника сготовљен је један украшени албум у који има записник ове седнице ући и тај ће се албум на веки у општини хранити. После тога седница је продужена и у њој је објављено, да ће држава подигнути у Али земљоделску школу, на коју је општина трговишта Аде 100 јутара земље и 8000 фор. држави у помоћ дала. Жалостно је било видити, да од два србска учитеља и два свештеника ни један није свечаном отликовању заслуженог учитеља овог присуствовао, шта више председник црквене општине није ни одбор црквени ни скупштинаре на ту свечаност позвао, премда му је било званично унапред јављено. У оваким приликама ваљало би, да се служба Божија раније свршила, па да су сви Срби са својим свештеницима и учитељима дошли, да свечаност ту увеличају и да се диче са отликовањем свог учитеља, којег и сам краљ за труде његове награђује.

(Тридесетогодишњица певачког друштва у Београду) прослављена је уз многобројно учешће и овостраних певачких друштава. На општем концерту најбоље се показало панчевачко певачко друштво, које је добило лавров венац.

(Друштва против лукеуса.) Као што читамо у бугарским листовима основали су неколико искрених родољуба у Рушчуку друштво под именом „Моразан бич.“ Задаћа је тог друштва, да ради морално против ширења моде и лукеуса У том смислу издало је то друштво већ две брошуре, у којима праведном руглу излаже витезе и витезкиње од моде и црта опасност, која прети бугарском народу од лукеуса. Исто такво друштво као у Рушчуку основало се сада и у Свиштову.

✦ ДР. КОНСТАНТИН ПЕЈИЧИЋ

25. маја о. г. престао је у Пешти после дужег боловања у 79. години живота др Константин Пејић надзорник текелијанума, умировљени панчевачки физик и заслужни књижевник српски. Покојник је био родом из Даља, свршио је гимназију Карловцима, а медицину у Пешти, где је г. 1830. пром виран за доктора. Лечничку праксу отпочео је у Сомбору, где је стекао себи глас искусног леџника Г. 1835. буде постављен за физика у Ср. Карловцима, где је био и дворски леџник митрополита Стратимировића и Станковића. У половини четрдесетих година постане физик вароши Панчева и остао је тамо све до г. 1872., кад је стављен у мир. Последње године свога живота провео је у Пешти као питомачки надзорник у текелијном заводу. Још као пештански ђак написао је покојник предговор Доситијевоу делу „Христоитија или благи обичаји,“ који је одисао жарким родољубљем и по ком је његово име брзо познато постало. Од већих дела, што их је затим написао, помињемо „Руководитељ повраћању здравља,“ који је у народу био веома добро примљен. Писао је много у Павловићевом „Народном листу,“ у ком му је најзнатнији рад „Пут мој у Грефенберг.“ Истим предметом бави се и његова књига „Вићентије Присниц или хладноводно лечење.“ Пред свој одлазак из Панчева покренуо је са др-ом Љуб. Ненадовићем лист „Народни лекар“, а

кад је пре две године почео др М. Јовановић-Батут да издаје лист „Здравље,“ јавио се неуморни старина као један од првих сарадника. Међу знатнија његова дела спада и животопис, што га је написао свом пријатељу, српском новинару Тодору Павловићу; он је купио у народу и прилоге за споменик истоме, те кад је овај г. 1867. у Карлову подигнут, написао је „Извештај“, у ком се на крају речима зрела мужа и бесприкорног родољуба обратио српској омладини, да јој покаже правац, у ком ваља да се развија, па да буде од користи за народ.

По своме позиву имао је покојник у течају свога многогодишњег делања пуно прилике, да загледа у све кутове народнога живота на дому и у породици. Гледао је с болом у срцу како нам народ непоучен и остављен од својих најближих старешина гине и пропада. Видео је нечистоту у кући и у оделу, неумереност у јелу и пићу, разузданост млађих и неваљалство старијих, бегање од цркве и школе и он је целог свог живота свом снагом свог угледа и знања против тих зала војевао. Због тога није долазио он у куће само као лењик, него уједно и као учитељ и хиљадама трагова од тог његовог благословеног рада онајају се и данас у Панчеву. Али покојник се није ограничио само на поучавање појединих, него је приређивао и јавна здравствена предавања, у којима није престајао да истиче чистоту и умереност као најчаће савезнике здравља. Одан свом душом својој православној цркви, болело га је, што се народ по његову мњењу показује индиферентан према цркви и мислио је на начине, како би се народ могао више привући олтару и амвону. Из те тежње поникла је његова идеја о духовним концертима, који су у Панчеву већ били сасвим близу свом остварењу, и његово „Отворено писмо“ патријару Маширевићу о неким изненама и олакшицама у спољашњем уређењу цркве и о полепшању богослужења. Што исто није нашло више одзива у народу, има се поглавито томе приписати, што је изашло у доба, које је слабо било наклоњено, да се стара за идеална блага, али ипак зато није nestало наде, да ће понско добро семе, што га је покојник бацио, наићи у ближеј или даљеј будућности на плодно земљиште и проклијати.

Др. Константин Пејчић заступао је увек и на сваком месту мњење, да је школа најмоћнији извор среће и напредку народа. Због тога је био велики пријатељ учитељства и радио је неуморно око тога, да се материјално стање учитељства поправи и да му се углед подигне. Као многогодишњи члан школскога одбора у Панчеву утицао је и у унутрашњи живот школе, као што је и из подлиника познавао све велике реформаторе педагогије. Кад се год са каквим страним човеком састао, беше му једно од првих питања: „А како стојите пријатељу са школом?“

Најплоднији део свога живота провео је др. К. Пејчић у Панчеву. Велико поштовање, што га је он ту уживао, употребио је међу другим и на препоручивање добрих књига, нарочито је ширио издања „Матице српске,“ којој је био један од првих чланова. Како је јако био уважаван у Панчеву, види се најбоље отуд, што је тамошње врсно певачко друштво, ком је покојник био председник, после његовог одласка из Панчева закључило, да се председничко место не попуњује, догод Пејчић живи.

Бурних година 1848. и 1849. био је покојник члан народног одбора. Он је прихватио последњег војводу Стевана Шупљивца, кад је капљом погођен пред Панчевом са коња пао и навестио је његову смрт народу, што се тада са обе стране Саве и Дунава беше искупило пред оном малером кућицом на баваништемком друму, у коју су војводу унели. У варошком заступаштву у Панчеву заступао је увек мушки и одважно српске интересе и председавао је оном многобројном граничарском збору у Панчеву, првом при ступању границе у уставни живот, који је истакао првог поланичког кандидата на угарски сабор. Тим је покојник и завршио своје јавно делање и опростио се за увек са њему тако милим, јер родољубивим, Панчевом.

Са дром К. Пејичићем умро је један од последњих наших ветерана, што су припадали старој књижевничкој школи, која је спремила поље нашој садањој књижевности. Пријатељу и познанику Тодора Павловића и Михаила Витковића, Јована Хаџића и владике Платона, вреном просветном раднику Константину Пејичићу нека је вечна успомена! М. П.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Јосиф Подградски постављен је за предавача лесковачке ниже гимназије. За пр. учитељицу у Шиду именована је кандидаткиња Анка Славнића.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ за 3. и 4. разред у Брчком. Плата 600 фор. станарине 60 ф. и 4 хв. дрва. Даље се тражи у истом месту учитељица за 1., 2. и 3. разред. Плата 420 ф., станарине 60 ф. и 4 хв. дрва. Молбенице за оба ова места шаљу се до 4. јула одбору срп. прав. цркв. школске општине у Брчку (Босна.)

— Тражи се за српско-православну школу у Травнику један учитељ и једна учитељица српско православне вере, који су свршили учитељску школу. Плата је учитељу 5000 гроша чаршијски, а учитељици 3000 гроша чаршијски. Обоје уживаће слободан стан и огрев. Учитељ ће имати 4 основна разреда мушке деце и биће му дужност, да у цркви поје и да томе децу обучава. Учитељица имаће 3 разреда женске деце. Првенство имају муж и жена. Рок пријави траје до 20. јула о. г. Молбенице се шаљу српско-православној црквеној школској општини у Травнику (Босна.)

— Школски одбор у Сенти отвара стечај на упражњено место женског разреда за учитељицу. Истој ће спадати у дужност, да законом прописане учевне предмете у сва четири разреда на српском и мађарском језику предаје, исто тако да женску децу обучава ручном раду. Плата износи годишње 600 фор. у име стана 150 фор. и паушал 13—15 фор. Молбенице имају се упутити школском одбору у Сенти, а примају се од дана увршења (31. маја) за шест недеља.

-- Тражи се учитељ у Вел. Гају. Плата 200 фр., 24 меци жита, 24 меци окр. кукуруза, 3 хв. дрва, 4 ланца земље, стан и сламе, колико треба. Рок до 15. јула. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Вел. Гај.

— Тражи се учитељ у Жумберку. Плата 340 ф., дрва, стан и по ланца земље. Рок до 10. јула. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Жумберак.

— Тражи се учитељ у Сентомашу. Плата 500 фр., огрев и стан. Рок до св. Илије. Молбенице се шаљу шк. одбору у Сентоман.

— Траже се два салашка учитеља у Новом Саду. Једног (за Клисцу) је плата 550 ф. и стан, другог (за Ченеј) је плата 450 ф. и стан. Рок до св. Илије. Молбенице се шаљу цркв. шк. одбору у Н. Сад.

СРПСКИМ ОПШТИНАМА, МАНАСТИРИМА, ПЕВАЧКИМ ДРУШТВИМА, СРП. ВЕЛИКОДОСТОЈНИЦИМА И РОДОЉУБИМА.

28. Маја т. г. задесила је Вршац несрећа какву Вршчани још не доживише. Тога дана „провалио се облак“ над нашом вароши и пољем; крупни и ужасни град да потуче нежну биљку, плусак и бујица да је

поплави и уништи човеку прегладнелом и оголелом. И доста велики део нашег поља и виногради или је сасвим потучен или водом поплављен.

Но то није све што нам је донео тај несрећни дан. Много већа несрећа снашла нас је два сата после ове непогоде. — Кроз нашу варош — највише српским крајем протиче поток „Месић.“ И вода, надошавши бујицом, разли се из „Месића“ по вароши и стаде пустошити куће, односити покућанство, топити стоку, једном речи све, што је по несрећи дохватила. На тај начин многе су куће до основе порушене, а свака је повређена, коју је вода плавила. Тако је многи човек остао без куће и кућишта, задовољан што је могао да спасе главу. Но врхунац жалости је следећа катастрофа.

Преко „Месића“ воде мостови. На једном мосту стајаше гомила људи. Мост поткопан бујицом и кишом стропошта се у воду, а шњим до 40 особа, од којих се многе, уз ниску и запомагање, утопише, оставивши после себе ојађену породицу и сирочад, беду и невољу.

Све ове несреће догодише се у 2 у 3 сата.

Можете мислити, добри људи, каква је дуња човека, који је у 2 у 3 сата изгубио све своје имање, постао сиротан!

Па кад вам се, браћо Срби, и то каже да је овом несрећом готово сама српска сиротиња пострадала онда ћете поднуно појмити нашу велику несрећу и јад.

Али што је уништено, порушено и изгубљено силним елементом, може се подићи, поправити и помоћи дарежљивошћу добрих људи.

С тога се вама, браћо Срби, и остали добри људи, обраћамо, да помогнете наше невољнике, нашу сиротињу а вашу несрећну браћу. Сваки па и најмањи прилог признаће се јавно и са благодарношћу.

Прилози нека се шаљу на трговину браће Богдановића (Gebrüder Bogdanowits Werschetz)

Срби браћо! помозите нас у овој голомој несрећи!

Српске општине, и певачка друштва, српски великодостојници и богаташи, српски манастири, родољуби и сви добри људи сетите се вршачке сиротиње.

Помозите браћо!

Са јавног збора, држаног у Вршцу 30. маја 1882.

Никола Брашован

перовођа.

Јоса Јорговић

председник.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Г. Р. Ј. перовођа Травник. Може ући само 3 пута; с тога претицу 20 п., с којима изволите располагати.—Преч. г. вит. А. Ч. арх. у Задру. Били сте већ претиплаћени на целу годину; ових 1 ф. 50 п. уписасмо у идућу годину. — Г. М. Б. уч. у Мокрину. Они учитељи дужни су да иду на течај, који не знају мађарски, а положили су учитељски испит од 1872. до 1881.; који су пре положили, тј нису обвезани. Хоће ли још бити течајева не зна се за сада, а сви учитељи из горенаведене периоде дужни су најдаље до краја идуће школске године да положи испит из мађ. језика. — Г. Ј. Видићу у Бањалуци. Потврђујемо да смо примили 3 ф. у име претиплате за тамошњу школу. — Г. Х. У. народни учитељ. Чланак, што га посласте, стоји Вам на расположењу, пошто није за наш лист.—Злог нагомиланог материјала нису могле многе ствари да уђу у овај број.

П О З И В

на п. н. учитеље и школске пријатеље!

„Јужно угарека учитељска задруга“ обдржава дана 10., 11. и 12. јула о. г. по н. к. своју XVI. главну скупштину у сл. кр. граду Панчеву.

Та вест нађе радосна одзива у грудима овдашњих за васпитање и наставу свагда одушевљених грађана. Радосно поздрављају они ову дату им ретку прилику, где ће моћи носиоце просвете у своју средину примити и све оно приредити, чим би бављење својих честитих гостију у овом месту што угодније и свечаније учинити могли.

Од како је крајина развојачена, ово је први пут, да ова задруга своју скупштину у Панчеву држи! Задружни живот, који се овамо под абсоутном управом не могаше довољно, готово рећи никако развијати, добива са доласком те корпорације у нашу варош нов покрет; јер велики значај и огромни замашај слободних учитељских задруга већ је данас и овде опште позната ствар.

Потписани местни одбор слободан је, све п. н. учитеље и пријатеље школе овим најучтивије позвати, да би што многобројније на ту скупштину доћи изволели; у толико већем броју, колико то с једне стране важност саме ствари захтева, с друге стране пак, да неби ова скупштина иза пређашњих у ничем натраг заостала.

Пријаве се имају до 4. јула о. г. по нов. к. чинити и молимо, да би сваки онај, који жели на ту скупштину доћи, изволео 1 фор. местном одбору припослати, за којим ће му се учесничка исправа доставити. Уједно и за то молимо, да би се при пријави тачно означило, еда ли се жели слободан стан или не; хоће ли се на банкету учествовати — у ком случају се имају 2 фор. засебно приложити.

Сваком учеснику ове скупштине ће се бесплатно припослати учесничка исправа на којој ће евентуално и стан обележен бити и распоред.

Што се умерене цене за пут тиче, учињени су кораци код паробродског и жељезничког друштва ради олакшице, о чему ће се доцније изјава донети.

До срећна виђења и састанка у Панчеву!

Са колегијалним, патријотским поздравом у Панчеву 9. Јуна 1882.
У име местног одбора.

Имре Мартин,
председник.

Илија Вујашковић,
перовођа.

Идућим бројем излази претплата свој оној гг. претплатницима који су се претплатили на по године. Молимо их, да на време понове претплату, како им се неби шиљање листа обуставило. Још се могу добити сви бројеви од ове године. Имамо још неколико потпуних екземплара за г. 1881., које дајемо за 1 фор. а. вр

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.